

2 जलप्रलयानां वर्धमानानां
घटनानां विषये अध्ययनस्य
आवश्यकता- मुख्यमंत्री सुखु

3 माषिचीकाष्ठैः प्रतिकृतिं
जीवयन् उत्तराखण्डस्य लालः
पवनसुन्दरियालः

4 संस्कृतभारती-बिहारप्रान्तेन राघवेन्द्र-
संस्कृत- महाविद्यालयस्य च
संयुक्तसंयोजनेन आयोजितः
सप्तदिवसीयः प्रशिक्षणशिविरः सम्पन्नः

सुभाषितम्

धारणाद्धर्ममिताहुः,
धर्मो धारयते प्रजाः।
यस्याधारणसंयुक्तं,
स धर्म इति निश्चितः॥

अर्थात्- "धर्म" शब्द की उत्पत्ति
"धारणा" शब्द से हुई है (अर्थात्
जिसे धारण किया गया है वही
धर्म है), यह धर्म वही है जिसने
समाज को धारण किया है।
मूलतः यदि किसी वस्तु में
धारण करने की क्षमता है तो
निःसंदेह वह धर्म है।

प्रतिदिन नवीनतम
हिमसंस्कृतवार्ता:
दैनिकवार्तापत्रं प्राप्यर्थ
7876636263
Whatsapp संख्या मध्ये
नमो नमः लिखन्तु

To get the latest
[himsanskritvartah](http://himsanskritvartah.com)
Daily Sanskrit Newspaper
every day, write Hello on
7876636263 Whatsapp

सूचना- हिमसंस्कृतवार्ता:
दैनिकपत्रे व्याकरणात्मक-
अशुद्धिनां कृते सम्बद्धाः
पत्रकाराः लेखकाश्च
उत्तरदायिनः भविष्यन्ति

कार्यालयः
हिमसंस्कृतम् प्रकाशनम्
जसवं कोटला तहसीलपरिसरस्य सम्मुखे
कस्बा कोटला, जिला कांगड़ा हि.प्र.
पत्रव्यवहारसङ्केतः- १७७१११

ओडिशाकेन्द्रीयविश्व-
विद्यालयस्य सम्प्रति
नवीनरूपे भविष्यति दर्शनम्

हिमसंस्कृतवार्ता:- शिवा शर्मा।
केन्द्रीयमन्त्री धर्मेन्द्रप्रधानः कोरापुटस्य
शाबरश्रीक्षेत्रस्थे केन्द्रीयविश्वविद्यालये
नवीनशैक्षणिकभवनस्य विविध-
परियोजनानाञ्च उद्घाटनं
कृतवान्। केन्द्रीयशिक्षामन्त्रिणा प्रायः
४८० कोटिरुपयाणां व्यय-
युक्तानां शैक्षणिकभवनानां, १२००
आसनानां सभागारस्य, (शॉपिंगकॉम्प्लेक्स)
क्रयविक्रयपरिसरस्य, १० छात्रावासानां,
अतिथिगृहस्य, क्रीडापरिसरस्य च
इत्यादीनां विविधपरियोजनानां आधारशिला
सुस्थापिता।

केनापि देशेन स्वार्थपूत्यर्थं खनिजानां, प्रौद्योगिकीनां, आपूर्ति- श्रृङ्खलानाञ्च शस्त्ररूपेण प्रयोगः न कर्तव्यः - प्रधानमन्त्री नरेन्द्रमोदी

हिमसंस्कृतवार्ता: - प्रधानमन्त्रिणा
नरेन्द्रमोदिना कथितं यत् केनापि देशेन
स्वार्थपूत्यर्थं खनिजानां, प्रौद्योगिकीनां,
आपूर्ति-श्रृङ्खलानाञ्च शस्त्ररूपेण प्रयोगः न
कर्तव्यः। तेनोदीरितं यत्
महत्त्वपूर्णखनिजेषु च
सहयोगेन सह आपूर्ति-श्रृङ्खलानां
सुरक्षार्थमपि अवधानं भवेत्। श्रीमोदिना

प्रोक्तं यत् याचनाधारितनिर्णये घोषणापत्रे वैश्विक-दक्षिणस्य
दीर्घकालिक-वित्तीय-स्थैर्ये सहैव अधिकांशचिन्ताः समावेशिताः सन्ति।
डेवलपमेंट-बैंक-परियोजनासु रियो-डी-जेनेरियो इत्यत्र ब्रिक्स शिखर
स्वस्थसामर्थ्याङ्कस्य च रक्षणे ध्यानं केन्द्रितं स्यात्।
सम्मेलनस्य प्रथमदिनस्य समापनानन्तरं
वार्ताहरान् सम्बोधयन् विदेशमन्त्रालये
आर्थिक-सम्बन्ध-सचिवेन दम्भू-रवि
इत्यमुना प्रोक्तं यत् प्रधानमन्त्रिणा मोदिना
परिष्कारस्य आवश्यकता दृढतया
प्रकाशिता। बहुपक्षीय-वैश्विक-सङ्घटनेषु
एकस्मिन् सत्रे हस्तक्षेपावधौ प्रधानमन्त्रिणा
प्रोदीरितं यत् संयुक्त-राष्ट्र-सुरक्षा-
परिषदा, विश्व-बैंकेन, अन्ताराष्ट्रिय-
मुद्राकोषेण, विश्व-व्यापार-सङ्घटनेन च
समाह्वानानि प्रतिबिम्बयितुं त्वरया परिष्कारः
कर्तव्यः। दम्भू-रवि इत्यनेन एतदपि प्रोक्तं
यत् पहलगाम-आतङ्कयाक्रमणस्य
समेभ्यः देशेभ्यः सर्वसम्मत्या कठोरशब्देषु
निन्दापि शिखर सम्मेलनस्य
मुख्याकर्षणमासीत्

प्रधानमन्त्रिणा ब्रिक्स-
देशेभ्यः कृत्रिम बुद्धिमत्तायाः
उत्तरदायित्वपूर्ण-
प्रयोगाय आह्वानं कृतम्।

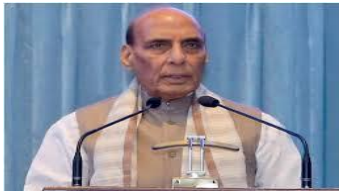
प्रधानमन्त्रिणा प्रोक्तं यत् एकविंशतितमे
शतके जनानां प्रगतिः कल्याणञ्च
प्रौद्योगिक्यां विशेषतः कृत्रिम बुद्धिमत्तायाञ्च
आश्रितमस्ति। प्रधानमन्त्रिणा ब्रिक्स
देशेभ्यः कृत्रिम-बुद्धिमत्तायाः
उत्तरदायित्वपूर्ण-प्रयोगाय आह्वानं
कृतम्। भारतेन प्रोक्तं यत् ब्रिक्सनेतृणां

सर्वोच्चन्यायालयेन
बिहारराज्ये मतदाता-
सूचीनां विशेष-गहन-
पुनरीक्षणस्य सन्दर्भे
प्राप्तयाचिकानां
विचारविमर्शाय
स्वीकृतिः प्रदत्ता

हिमसंस्कृतवार्ता: - सर्वोच्चन्यायालयेन
बिहारराज्ये मतदाता-सूचीनां विशेष-
गहन-पुनरीक्षणस्य सन्दर्भे
निर्वाचनायोगस्य निर्णयस्य विरोधे
प्राप्तयाचिकानां विचारविमर्शाय
स्वीकृतिः प्रदत्ता। एतासां याचिकानां
वादश्रवणं गुरुवासरे भविष्यति।
न्यायमूर्तिः सुधांशु-धूलिया सहैव
न्यायमूर्तिः जॉयमाल्या-बाग्ची इत्यनयोः
पीठेन वादश्रवणाय सहमतिः प्रकटिता।
राज्ये विशेषगहनपुनरीक्षणस्य प्रकारः
सहैव समयश्च इत्येतयोः
सन्दर्भनिर्वाचनायोगस्य पदक्षेपमाश्रित्य
सर्वोच्चन्यायालये विवादः समञ्चितः।

सिन्दूराभियानावधौ भारतीय-उपकरणानां सामर्थ्यं
स्वदेशी-रक्षोत्पादानां वैश्विकस्तरे आवश्यकता
सम्बर्धिता - रक्षामन्त्री राजनाथसिंहः

हिमसंस्कृतवार्ता: - रक्षामन्त्रिणा
राजनाथसिंहेन प्रोक्तं यत्
सिन्दूराभियानावधौ प्रदर्शित भारतीय-
उपकरणानां सामर्थ्यं स्वदेशी-
रक्षोत्पादानां वैश्विकस्तरे आवश्यकता
सम्बर्धिता। नवदेहल्यां नियन्त्रकानां

सम्मेलने प्रवृत्ता रक्षामन्त्रिणा एतत्
प्रकाशितं यत् भारतस्य रक्षोद्योगेषु अपार-
सम्भावनाः निहिताः। तेनोदीरितं यत्
प्रधानमन्त्रिणा नरेन्द्रमोदिनः नेतृत्वे भारतेन
रक्षाक्षेत्रे प्रायः आत्मनिर्भरता स्वायत्तीकृता।
तेन कथितं यत् विदेशेभ्यः आयाज्यमानानि
अधिकांश-रक्षोपकरणानि इदानीं देशे एव
निर्मयन्ते। रक्षामन्त्रिणा रक्षार्थशास्त्रोपरि
बलं प्रदत्तम् यत्र पुनः शस्त्रीकरणसम्बद्ध
निवेशः सजवं प्रवर्तमानः वर्तते। श्रीसिंहेन
कथितं यत् अद्य अमेरिका-यूरोपीयदेशान्
समेत्य सर्वेऽपि प्रमुखदेशाः रक्षाव्यये
सजवगत्या समेधमानाः सन्ति।

उपराष्ट्रपतिः लोकतन्त्रस्य त्रयाणां स्तम्भानाम्
न्यायपालिका, विधायिका' कार्यपालिका
इत्येतेषां मध्ये साम्यस्थापनाय बलं प्रदत्तम्

हिमसंस्कृतवार्ता: - भारतस्य उपराष्ट्रपतिना
श्रीजगदीपधनखडेन लोकतन्त्रस्य त्रयाणां स्तम्भानाम्
न्यायपालिका, विधायिका' कार्यपालिका इत्येतेषां
मध्ये साम्यस्थापनाय बलं प्रदत्तम्। सः अवदत् यत्
प्रत्येकसंस्था स्वकीये क्षेत्रे सर्वोच्चं वर्तते। किन्तु यदा
एका संस्था अन्यस्य क्षेत्रे अवैधं प्रवेशं करोति, तदा
सः लोकतन्त्राय संभावितं संकटं जनयितुं शक्नोति।

मुख्यमंत्री काजायां तारकदर्शनसुविधायाः उद्घाटनं कृतवान्, खगोलपर्यटनं वर्धयिष्यते

हिमसंस्कृतवार्ता:- शिमला।

मुख्यमंत्री सुखविन्दरसिंहसुक्खुः सोमवासरे शिमलातः लाहौल-स्पीति-मण्डलस्य काजा-स्थले तारक-दर्शन-सुविधायाः उद्घाटनं कृतवान् । पर्यटनक्षेत्रे एषा नवीनपरिकल्पना राज्यं खगोलपर्यटनस्थलरूपेण स्थापयिष्यति। पर्यावरण-विज्ञान-प्रायोगिकी-जलवायुपरिवर्तनविभागस्य हिमाचलप्रदेशविज्ञान-प्रायोगिकी-पर्यावरणपरिषदः (Himcoste) अन्तर्गतं अस्मिन् कार्यक्रमे स्थानीयजनानाम् कृते स्वजीविकायाः अवसराः प्रदत्ताः सन्ति। मुख्यमंत्री द्वयोः स्थानीयलाभार्थिभ्यः उच्चस्तरीयं कम्प्यूटरीकृतदूरदर्शनीयन्त्रं (Sky-Watcher BKDOB 8" Collapsible Goto) प्रदत्तवान्, अन्ये लाभार्थिनः तु वर्चुअल् रूपेण कार्यक्रमे सम्मिलिताः। क्षेत्रं गच्छन्तः पर्यटकाः दूरदर्शनद्वारा तारकदर्शनं कर्तुं शक्नुवन्ति। सर्वकारस्य एषा नवीनपरिकल्पना स्पीति-उपत्यकां खगोलपर्यटनस्थलरूपेण स्थापयिष्यति । अस्मिन् अवसरे मुख्यमंत्री उक्तवान् यत् एतेन प्रयत्नेन विज्ञानं संस्कृतिसङ्गठितं जातम्। सः अवदत् यत् अस्याः परियोजनायाः लाभं ग्रहीतुं स्थानीयगृहवासस्य, होटेलस्वामिनः च सम्मिलितं प्रयत्नाः क्रियन्ते तथा च एतत् उत्साहवर्धकं यत् काजा, लाङ्गजा, रङ्गिरिक् क्षेत्राणां जनाः एतस्य सुविधायाः लाभं ग्रहीतुं अग्रे आगच्छन्ति तथा च तेभ्यः दूरदर्शनानां प्रशिक्षणं प्रदत्तं भविष्यति। सुखविन्दरसिंहसुक्खुः उक्तवान् यत् स्पीति इत्यस्य स्वच्छं वातावरणं, न्यूनतमं प्रकाशप्रदूषणं, ऊर्ध्वतायाः स्पष्टता च खगोलपर्यटनस्य, तारकदर्शनक्रियाकलापस्य च कृते सर्वोत्तमरूपेण

उपयुक्तं सर्वोत्तमम् अस्ति तथा च एषः अस्य प्रकारस्य प्रथमा उपक्रमः अस्ति। एषः पर्यटनक्षेत्रे नूतनस्य अध्यायस्य आरम्भः अस्ति तथा च स्थानीय-अर्थव्यवस्थां सुदृढां करिष्यति, अधिकान् पर्यटकान् च अस्मिन् क्षेत्रे आकर्षयिष्यति। मुख्यमंत्री उक्तवान् यत् अस्य उपक्रमस्य दीर्घकालीनसफलतायै स्थानीयजनजातीयसमुदायानां विशेषतः युनां, वैज्ञानिकसंस्थानां, सर्वकारीयसंस्थानां च सामूहिकप्रयत्नाः अत्यन्तं आवश्यकताः सन्ति। स्थानीययुनां, होमस्टे-सञ्चालकानां च प्रशंसाम् कुर्वन् सः अवदत् यत् क्षेत्रस्य जनाः न केवलं खगोलशास्त्रं जीवनयापनस्य नूतनसाधनरूपेण स्वीकृतवन्तः अपितु तत् ज्ञातुं उत्साहिताः अपि सन्ति। मुख्यसचिवः प्रबोध सक्सेना इत्यनेन उक्तं यत् विज्ञानं पर्यटनेन च सह समन्वयेन सामुदायिकसहभागितायाः आधारेण निर्मितस्य एतत् प्रतिरूपं मुख्यमन्त्रिणा सुखविन्दरसिंहसुक्खुना अगस्त २०२३ तमे वर्षे परिकल्पितम्। विशेषतः स्पीति इत्यादिषु दूरस्थक्षेत्रेषु स्थानीयसहभागितां प्रोत्साहयितुं एषा रणनीतिकपरिकल्पना कृता अस्ति। कार्यक्रमः हिमाचलप्रदेशविज्ञानप्रायोगिकीपर्यावरणपरिषदः सहकारेण सम्पादितः अस्ति, यस्मिन् अपर उपायुक्तकार्यालयः स्पीतिः काजा सक्रियरूपेण सहकार्यं कुर्वन् अस्ति। अस्मिन् दिशि हिमकोस्टे, हिमाचलप्रदेशकेन्द्रीयविश्वविद्यालयस्य भारतीयखगोलभौतिकशास्त्रसंस्थायाः च मध्ये अद्वैत त्रिपक्षीयसहमतिः अपि कृता अस्ति, यत् वैज्ञानिकं तकनीकीं च मार्गदर्शनं सुनिश्चित्य परियोजनायाः दीर्घकालीनस्थायित्वं च सुनिश्चितं भवति।

जनाः उत्सुकतापूर्वकम् आश्रयस्य प्रतीक्षां कुर्वन्ति, मुख्यमंत्री सुक्खुः स्वयमेव आगच्छेत्- जयरामठाकुरः

हिमसंस्कृतवार्ता:- मण्डी। नेता प्रतिपक्ष जयरामठाकुरः आपदाग्रस्त जंजैहलीक्षेत्रस्य वायुसर्वेक्षणं कृतवान्। सः रेनगलु-हेलीपैडस्थलात् उड्डीय जंजैहलीक्षेत्रस्य खनुखली-हैलीपैड-स्थले अवतरत्। तदनन्तरं सः ग्राम ग्रामं गत्वा आपदापीडितान् जनान् मिलित्वा आश्रयकार्यस्य कृतान्तं कृतवान्। तेन जंजैहलीतः सनवारा, रियाडा, जंजैहली, पौढीधार, पांडवशीला, जरोल, कुथाह, धार जोल पंचवार, तुंगाधार, भाटकीधार आदि क्षेत्रेषु प्रायः २० किलोमीटरमितं पदातिः चलिता आपदाग्रभविताजनानां स्थितिं ज्ञातवान्। सः तान् असात्वयन् प्रोत्साहयति स्म। सः अवदत् यत् जनाः

उत्सुकतापूर्वकं उपशमस्य प्रतीक्षां कुर्वन्ति। विमानसर्वेक्षणं कृत्वा जयरामः अवदत् यत् एतद् अतीव दुःखदं क्षणम् अस्ति। मया सम्पूर्णं जीवनं सिराजस्य सौन्दर्यकरणे व्यतीतम् अद्य दुःखदघटना तस्य विनाशं कृतवती अस्ति। पाण्डवशिलायां त्रयः जनाः अदृश्याः सन्ति। एतावता एकमेव शवः प्राप्तः। अद्य तेन सह प्रथमवारं मण्डलप्रशासनस्य वरिष्ठाधिकारिणः अपि अत्र आगताः। सः मण्डी-उपायुक्तं सुरक्षितस्थानेषु अस्थायी-आश्रयस्थानानि निर्मातुम् आह यतः जनाः धारितानि वस्त्राणि गृहीत्वा स्वगृहात् पलायिताः सन्ति। मुख्यमंत्री स्वयं आगत्य स्थितिं जापयेत्। जयरामठाकुरः अवदत् यत् आपदातः ८ दिवसाः व्यतीताः, परन्तु अद्यापि जनाः सर्वकारस्य प्रतीक्षां कुर्वन्ति। ८ दिवसेषु सर्वकारस्य कोऽपि प्रमुखः प्रतिनिधिः अत्र न आगतः। विद्युत् जलं च पुनः न स्थापितं। सोमवासरे पुनः सः केन्द्रीयगृहमन्त्रिणा अमितशाहेन रुक्षमन्त्रिणा राजनाथसिंहेन च सह वार्तालापं कृत्वा वर्तमानस्थितेः विषये बोधितवान्।

जलप्रलयानां वर्धमानानां घटनानां विषये अध्ययनस्य आवश्यकता- मुख्यमंत्री सुक्खु

हिमसंस्कृतवार्ता:- शिमला। मुख्यमन्त्रिणा सुखविन्दरसिंहसुक्खुना सोमवारे उक्तं यत् आपदाः भविष्ये महत्यः समस्याः सन्ति, च जलवायुपरिवर्तनस्य दुष्प्रभावैः सह निवारणं मानवीयस्य कृते गम्भीरं चिन्ताविषयम् अस्ति। राज्य- आपदाप्रबन्धन-प्राधिकरणस्य नवम्याः सभायाः अध्यक्षतां कुर्वन् तेन राज्ये जलप्रलयानां वर्धमानानां घटनानां विषये गम्भीरं चिन्तां प्रकटितवान्, यत् विषयः केन्द्रगृहसचिवस्य अपि समक्षे प्रस्तुतः अस्ति। मुख्यमन्त्रिणा उक्तं यत् गतदिनेभ्यः मण्डीजनपदे १२३ प्रतिशतं अधिकं वर्षा प्राप्ता, यया तत्र मयः विनाशः जातः। शिमलाजनपदयामपि १०५ प्रतिशतं अधिकं वर्षा अभवत्। सः अवदत् यत् गतसप्ताहेषु १९ जलप्रलयस्य घटनाः अभवन्, यैः जनधनयोः महान् हानिः जातः। राज्यसर्वकारः पीडितपरिवाराणां पुनर्वासं च सहायतां च प्रदातुं सर्वे सम्भवान् प्रयासान् करोति। मुख्यमन्त्रिणा अपि उक्तं यत् अवैज्ञानिकरीत्या मलिनद्रव्यस्य निक्षेपेण हानिः जातः, च भविष्यात् तादृशं विनाशं रोद्धुं वैज्ञानिकपद्धतिः अनुवर्तनीया। राज्यआपदाप्रबन्धनप्राधिकरणं जनान् नियमितं मौसमसम्बद्धं अद्यतनं विवरणं दातुं, च सोशलमाध्यमेषु प्रसारितमानानां मिथ्याज्ञापनानां प्रतिषेधं कर्तुं निर्देशः कृतः। तेन एवम् उक्तं यत् आपत्सूचनायाः प्रकाशनं एसडीएमए इत्येतत् एकमेव अधिकृतं प्राधिकरणम् अस्ति, अतः जनाः केवलं अधिकृतायाः सूचनायाः विश्वासं कुर्वन्तु। सः सुरक्षितनिर्माणकार्याणां प्रोत्साहनं कर्तव्यमिति च अवदत्, जनान् नद्याः नालस्य च न्यूनातिन्यूनं १०० मीटरदूर्यां स्वगृहाणि निर्मातुं आदेशः दत्तः। मुख्यमन्त्रिणा उक्तं यत् राज्यसर्वकारः एसडीआरएफ सुदृढं करोति, पालमपुरे काङ्गाजनपदायां नवं परिसरं स्थापयेत्। डॉ. मनमोहनसिंहहिमाचललोकप्रशासनसंस्थाने शिमलायां राज्य-आपदाप्रबन्धन-संस्थानस्य स्थापना करिष्यते, यत्र हिमाचलप्रदेश-विश्वविद्यालयेन अनुसंधानं विकासः च क्रियते। सः उच्चजोखिमरङ्गीलानां विषये अध्ययनं कर्तुं, च स्थानीयसमुदायं जागरूकताअभियाने संयोजयितुं निर्देशः दत्तवान्। मुख्यमन्त्रिणा उक्तं यत् आपदाः इदानीं नियमितं सञ्जाताः घटनाः जाताः, वर्षे २०२३ मध्ये मानसूनकाले राज्ये महान् विनाशः जातः, येन सहस्रशः जनाः प्रभाविताः। संतोषः पुनर्वासकार्याय च जनपद प्रशासनाय विविधविभागैः १२६० कोटिरूप्यकाणि वितरितानि, अपि च १३८ कोटिरूप्यकाणि न्यूनीकरणकोषतः प्रदत्तानि। तेन सर्वकारीविभागान् निर्दिष्टवान् यत् ते स्वीयपरियोजनाः जलधाराभ्यः न्यूनातिन्यूनं १०० मीटरदूरीस्थले स्थापयन्तु, यथा हानिप्रत्यासां न्यूनीकर्तुं शक्यते। तेन उक्तं यत् ८९१ कोटिरूप्यकाणां आपद-रिस्क-न्यूनीकरणपरियोजना कार्यान्वितं क्रियते, यस्य अन्तर्गतं राज्यं च जनपदप्रबन्धनप्राधिकरणयोः सुदृढीकरणं, च प्रभावकारीपूर्वसूचनापद्धतिः, सहायकशमनप्रयत्नाः च मार्च २०३० पर्यन्तं सम्पूर्णं क्रियते। अन्ते, अनेके वरिष्ठाधिकारिणः अपि सभायां उपस्थिताः आसन्- मुख्यमन्त्रिणः प्रधानमाध्यमसलाहकारः नरेशचौहानः, मुख्यसचिवः प्रबोधसक्सेना, अतिरिक्तमुख्यसचिवः के.बके. पन्तः, सचिवा एम. सुधादेवी, डॉ. अभिषेकजैनः, एडीजीपी सतवन्त अटवालः, अभिषेकत्रिवेदीः, विशेषसचिवः डी. सी. राणा च।

कंगनारनौताया: विक्रमादित्यसिंहोपरि वाक्प्रहारः स्वकार्ये असफलैः जनैः ज्ञानं न दातव्यम्

हिमसंस्कृतवार्ता:- मण्डी

मण्डीसंसदीयनिर्वाचनक्षेत्रस्य सांसद कङ्गना रनौत सोमवासरे नाचन विधानसभायाः आपदाप्रभावितस्य स्यान्जपञ्चायतस्य समीपं प्राप्तवती, यत्र मेघविस्फोटस्य कारणेन द्वयोः परिवारयोः ९ सदस्याः जलोपप्लवे प्रक्षालिताः। प्रवासानन्तरं मीडियाभिः सह वार्तालापं कुर्वन्ती कङ्गना मन्त्रिमण्डलमन्त्री विक्रमादित्यसिंहं प्रति वाक्प्रहारं कृत्वा अवदत् यत् ये हिमाचलप्रदेशे पूर्णतया असफलाः अभवन्, येषां कार्यस्य जनाः दुरुपयोगं कुर्वन्ति, तैः ज्ञानं न दातव्यम् इति। कङ्गना अवदत् यत् सिराजे

जनाः तां अवदन् यत् मुख्यमंत्री उदग्रविमानानेन आगत्य तस्य चित्रं स्वीकृत्य प्रस्थितवान्। विक्रमादित्यः कतिपयलक्षम् आश्रयं दत्त्वा प्रस्थितवान्। एते सर्वे पाखण्डिनः सन्ति। तेषां चमसाः मां पृच्छन्ति यत् भवती कदा हिमाचलस्य निर्माणं करिष्यन्ति, तदा अहं वदामि यत् अस्मिन् विषये सर्वे उत्तरदायिनः सन्ति। मम हिमाचलसर्वकारस्य कोऽपि मन्त्रिमण्डलपदवी नास्ति, येन अहं हिमाचलस्य निर्माणं कर्तुं शक्नोमि। अधुना कङ्गना-कङ्गना-गीतस्य गायनेन किमपि न भविष्यति। अस्मिन् आपत्काले राज्यसर्वकारः सर्वथा विफलः अभवत्। यत्किमपि उद्धारकार्यं प्रचलति, यत्किमपि आश्रयं च प्रदत्तं भवति, तत् केवलं केन्द्रसर्वकारस्य भाजपायाश्च कारणात् एव। जयरामठाकुरस्य माम प्रति आक्रोशः नास्ति तथा च ममापि जयरामं प्रति आक्रोशः नास्ति। वयं जनानां हिताय मिलित्वा कार्यं कुर्मः। भाजपा राष्ट्रियाध्यक्ष जगतप्रकाशनड्डा विषये प्रश्नस्य उत्तरे सा अवदत् यत् विपक्षस्य ताडनाः निरन्तरं भविष्यन्ति। राज्यस्य विकासाय तेन महत् कार्यं कृतम्। सा सांसदरूपेण सा आपदाप्रभावितक्षेत्रेभ्यः सांसदनिधिना साहाय्यं कर्तुं प्रयतते यत् तस्याः समीपे अस्ति। हानिः अतीव अधिका भवति।

माषिचीकाष्ठैः प्रतिकृतिं जीवयन् उत्तराखण्डस्य लालः पवनसुन्दरियालः

2021 वर्षतः 2022 वर्षपर्यन्तं निरन्तरं द्विःवारं "इण्डिया बुक ऑफ रिकॉर्ड इत्यतु नामाङ्कनं प्राप्तवान्

हिमसंस्कृतवार्ता:- कुलदीपमैन्दोला, उत्तराखण्डम्

उत्तराखण्डस्य पुण्यभूमी समये समये अद्भुतानि व्यक्तित्वानि जातानि यैः मानवजातिः विस्मयचकितं भूत्वा करद्वयं मुखे स्थापयति। तादृशः एव कश्चन प्रतिभावान् पुरुषः अद्य अस्माकं समक्षं परिचयाय उपस्थाप्यते। यः माषिचीकाष्ठैः निर्मिताभिः प्रतिकृतिभिः सर्वेषां मनांसि मोहयति। एषः प्रतिभावान् पुरुषः पंकजसुन्दरियालः इति प्रसिद्धः अस्ति। पंकजसुन्दरियालमहोदयस्य जन्म पौडीगढवालजनपदस्य मजग्रामे, किमगडीगाडे पट्टीचौन्दकोटे इत्यत्र स्व. पुरुषोत्तमसुन्दरियालमहोदयस्य तथा कान्तिदेवीमहोदयायाः पुत्ररूपेण 06 जुलाई 1981 तमे वर्षे अभवत्। तेषां आरम्भिकं शिक्षणं प्राथमिकविद्यालयः चौबट्टाखालं इत्यत्र अभवत्। ततोऽनन्तरं राजकीय- वरिष्ठ- माध्यमिक- विद्यालयः चौबट्टाखालं इत्यस्मिन् माध्यमिकं शिक्षणं सम्पन्नम्। तस्मात् पश्चात् पौडीपरिसरः इत्यस्मात् एम. एस. सी. आंग्लोपाधिं प्राप्तवान्। तदनन्तरं पर्यटनस्य तथा योगविद्यायाः स्नातकोत्तरशिक्षणं प्राप्तवान्। ततः बी. एड. इत्यस्य, विशेष बी. टी. एस. इत्यस्य च प्रशिक्षणमपि प्राप्तवान्। 2009 ईस्वीयतमे वर्षे पंकजसुन्दरियालमहोदयः श्रीगुरुरामराय विद्यालये पैठाणी इत्यत्र अध्यापकपदं प्राप्तवान्। तस्मात् पूर्वं तु सः व्यापारं कुर्वन् आसीत्।

व्यापारानन्तरं तेषां रचनात्मकं मनः विशेषं किञ्चित् कर्तुम् आरब्धवान्। एकदा बुधवासरे सः मन्दिरं गत्वा स्वगृहं प्रतिनिवृत्तः, माषिचीकाष्ठानि (माचिस), च फेविकोल इत्यपि आनीतवान्। तेन प्रेरितः पंकजमहोदयः केदारनाथमन्दिरस्य प्रतिकृतिं माषिचीकाष्ठैः निर्मातुम् आरब्धवान्। प्रतिकृतिः पूर्णं सति सः विद्यालये अध्यापकपदं प्राप्तवान्। 2012 ईस्वीयतमे वर्षे तेषां नियुक्तिः सर्वकारीयसेवायामपि जाता। अध्यापनकर्मणा सह तेषां कला यात्रापि निरन्तरं प्रवहति स्म। तेन ताजमहलं, नार्वे देशस्य बोरगण्डः चर्चः, चीनदेशस्य कार्नेरटावर इति, च अयोध्यायाः श्रीराममन्दिरस्य प्रतिकृतयः अपि निर्मिताः। सः त्रैवार्षिकेन परिश्रमेण श्रीराममन्दिरं निर्मितवन्तः, सः सम्प्रति प्रधानमन्त्रिणं नरेन्द्रमोदीमहोदयं समर्पयितुं इच्छति। यथा सः अयोध्यायाः राममन्दिरसंग्रहालये स्थापितः स्यात्। तस्य अभिलाषा अस्ति यत्- उत्तराखण्डस्य स्थानीयकला- हस्तशिल्पानां प्रोत्साहनं, प्रचारश्च करणीयः। सः प्रशिक्षणकेन्द्रं प्रतिकृतिसंग्रहालयं च स्थातुं इच्छति। विद्यालये अपि सः शिष्येभ्यः हस्तशिल्पशिक्षणं ददाति। पंकजसुन्दरियालमहोदयः

समस्तधार्मिकविषयकप्रतिमानिर्माणं कृतवान्। भविष्ये ते गुरुद्वारस्य प्रतिकृतिं कर्तुम् इच्छति। कलाद्वारा सः "सर्वधर्मसमभावः" इत्यस्य संदेशं लोकाय दातुं प्रयत्नशीलः वर्तते। 2021 वर्षतः 2022 वर्षपर्यन्तं निरन्तरं द्विःवारं "इण्डिया बुक ऑफ रिकॉर्ड इत्यतु नामाङ्कनं प्राप्तवान्, यः उत्तराखण्डराज्यस्य प्रथमः व्यक्तिः अस्ति। श्रीराममन्दिरस्य तस्य कृतिः एषा दर्शकानां श्रद्धां जागरयति। तत् तस्य धैर्यस्य, परिश्रमस्य, दृढनिश्चयस्य च प्रत्यक्षफलमस्ति। पंकजमहोदयस्य पितरौ अपि अध्यापकौ आस्तां, ये पंकजं धैर्यं, लग्नं च शिक्षितवन्तः। तदेतत् शिक्षणं तेषां जीवनसिद्ध्याः कारणम् अभवत्। वर्तमानकाले राजकीयप्राथमिकविद्यालये अन्सारीथापलायां, कोटासंकुले, एकेश्वरविकासखण्डे, पौडीगढवाले सहायकाध्यापकपदे कार्यरतः पंकजसुन्दरियालः अध्यापनकार्यं तथा शिष्येभ्यः प्रतिकृतिकलाशिक्षणे अपि संलग्नः अस्ति।

तेषां देशानामुपरि अतिरिक्त-दशप्रतिशतं टैरिफ-शुल्कं स्थापयिष्यति ये ब्रिक्स इत्यस्य अमेरिका-विरुद्ध-निर्णयः सह युक्ताः सन्ति- डोनाल्ड ट्रम्पः

हिमसंस्कृतवार्ताः - अमेरिकादेशस्य राष्ट्रपतिना डोनाल्ड ट्रम्प इत्यनेन सञ्चितं यत् तस्य प्रशासनम् तेषां देशानामुपरि अतिरिक्त-दशप्रतिशतं टैरिफ-शुल्कं स्थापयिष्यति ये ब्रिक्स इत्यस्य अमेरिका-विरुद्ध-निर्णयः सह युक्ताः सन्ति। एकस्मिन् सोशल-मीडियासन्देशे तेनोक्तं यत् एतस्यां नीत्यां कोऽपि विवादः नैव भविष्यति। ट्रम्पस्य टिप्पणिः ब्रिक्स इत्यस्यानन्तरं समागता अस्मिन् ब्राजील-चीन-दक्षिण अफ्रीका-भारदेशानां कश्चन समूहः वर्तते येन अमेरिकाद्वारा संवर्धितस्य टैरिफशुल्कस्य निन्दा कृता। ब्राजीलदेशे स्वीयोपवेशने समूहेन इरानोपरि अमेरिकायाः ईसाईलदेशस्य च आक्रमणस्य निन्दनमपि कृतम्।

श्रीमद्भागवतप्रवचनम् - ०२

हिमसंस्कृतवार्ताः, नारदोपाध्यायः असमप्रान्तः

ततः सूतदेवः उक्तवान्- प्रियशौनक! तव हृदये भगवत्प्रेम वर्तते; अत एव अहं सम्यग्विचार्य तुभ्यं सम्पूर्णसिद्धान्तानां निष्कर्षं श्रावयामि, यत् जन्ममृत्युभयं नाशयति। यत् भक्तिप्रवाहं वर्धयति, एवं यच्च भगवतः श्रीकृष्णस्य प्रसन्नतायाः प्रधानं कारणं स्यात्, तत् साधनम् अहं वच्मि, तच्च सावधानतया शृणु। श्रीशुकदेवः कलियुगीयानां जीवानां कालरूपसर्पस्य मुखग्रासत्रासस्य आत्यन्तिकनाशार्थं श्रीमद्भागवतशास्त्रस्य प्रवचनं कृतवान्। मनसः शुद्धर्थम् इतोऽपि उत्तमं नान्यत् किमपि साधनं स्यात् लोके। यदा मनुष्यस्य जन्मजन्मान्तराणां पुण्यम् उदेति, तदा तस्य कृते अस्य भागवतशास्त्रस्य प्राप्तिर्जायते। यदा शुकदेवः परीक्षितमहाराजम् एतस्याः कथायाः श्रावणार्थं सभायां विराजमानः आसीत्, तदा देवाः हस्तेषु अमृतकलशं गृहीत्वा तत्र सम्प्राप्तवन्तः। देवाः स्वकार्यं साधयितुं महान्तः कुशलिनः भवन्ति; अतः अत्रापि ते सर्वे शुकदेवमुनिं नमस्कृत्य उक्तवन्तः- 'भवता एतत् अमृतं स्वीकृत्य, अस्य विनिमयत्वेन अस्मभ्यं कथामृतं प्रदीयताम्' इति। एवं प्रकारेण परस्परं विनिमयं विधाय राजा परीक्षितः अमृतपानं करोतु, तथा वयं सर्वे श्रीमद्भागवतरूपस्य अमृतस्य पानं करवामहे। अस्मिन् संसारे क्व काचः, क्व महामृत्युवान् मणिः, तद्वत् क्व सुधा, क्व च काचः? एतद् विचार्य श्रीशुकदेवः तत्समये देवानाम् उपाहांसं कृतवान्। ते भक्तिशून्याः, अर्थात् कथायाः अनधिकारिणः इति विज्ञाय तेभ्यः कथामृतस्य दानं न कृतवान्। इत्थं प्रकारेण इयं श्रीमद्भागवतकथा देवानां कृते अपि दुर्लभा। पुराकाले श्रीमद्भागवतस्य श्रवणात् हि राज्ञः परीक्षितः मुक्तिं विलोक्य ब्रह्मापि आश्चर्यचकितः जातः। सः सत्ययुगे तुलां बद्ध्वा सर्वाणि साधनानि अतोलयत्। इतराणि साधनानि तुलायां लघूनि जातानि, परं स्वमहतायाः कारणतः भागवतं हि गुरुतमं जातम्। एतद् दृष्ट्वा सर्वे ऋषयः विस्मयापन्नाः अभवन्। ते निश्चितवन्तः यत् कलियुगे एतस्य भगवदूपस्य भागवतशास्त्रस्य पठनेन, श्रवणेन च तत्कालं हि मोक्षसिद्धिः जायते इति। यदि सत्पाहविधिना श्रवणं क्रियते तर्हि इयं भक्तिप्रदा भवति। पुरा एनां कथां दयानारायणाः सनकादि-ऋषयः देवर्षये नारदाय श्रावितवन्तः। यद्यपि देवर्षिः आदौ ब्रह्मणः मुखात् कथां श्रुतवान् आसीत्, तथापि सत्पाहश्रवणविधिं तु सः सनकादिभ्यः हि ज्ञातवान् आसीत्। इति, शुभम्।

(माहात्म्यम् - ०१/०९-२२)

संस्कृतभारती-बिहारप्रान्तेन राघवेन्द्र- संस्कृत- महाविद्यालयस्य च संयुक्तसंयोजनेन आयोजितः सप्तदिवसीयः प्रशिक्षणशिविरः सम्पन्नः

हिमसंस्कृतवार्ता:- अंकुश कुमारः (पटना) संस्कृतभारती- बिहारप्रान्तेन राघवेन्द्र-संस्कृत- महाविद्यालयस्य च संयुक्तसंयोजनेन आयोजितः सप्तदिवसीयः प्रशिक्षणशिविरः अद्य 07 जुलाई 2025 सोमवासरे सफलतया समापितः। शिविरस्य उद्घाटनं श्रीश्री १००८ अनन्तविभूषित-स्वामीसुदर्शनाराच्यमहाराजेन, तरेतपालीस्थानपीठाधीश्वरेण, स्वाशिषा आरभ्य सम्पन्नम्। स्वामीमहाभागेन महाविद्यालयस्य सर्वाङ्गीणविकासाय तनु-मनः-धनपूर्वकं सहयोगः प्रदास्यते इत्यपि प्रतिज्ञा कृतम्। संस्कृतविद्यालयेषु मध्यमपरीक्षायाम् उत्तीर्णानां छात्राणां प्रति अन्यविद्यालयवत् प्रतिवर्षं दशसहस्ररूप्यकाणां प्रोत्साहनराशेः प्रबन्धः करणीयः, प्रत्येकस्य जनपदस्य द्वयोः आदर्शविद्यालययोः स्थापना अपि करणीया इत्युक्तम्। कार्यक्रमस्य मुख्यातिथिरूपेण माननीयः मृत्युञ्जयझा, अध्यक्षः-संस्कृतशिक्षाबोर्डः, पटना, उपस्थितः। तेन छात्रवर्गस्य संख्यावृद्धये, संस्कृतशिक्षायाः जनप्रियत्ववृद्धये च संस्कृतविद्यालयानां आधुनिकीकरणस्य महत्त्वं सम्यक् प्रतिपाद्य, डिजिटलमाध्यमद्वारा संस्कृतपाठ्यविषयाणां प्रचारप्रसारस्य आवश्यकता अपि निगदितम्। विशिष्टातिथिरूपेण श्रवणकुमारः, संगठनमन्त्री संस्कृतभारती बिहारप्रान्तः, संस्कृतानुरागिपरिषदं समुपविशत्। तेन उक्तम्- "संस्कृतभाषा जनभाषारूपेण प्रतिष्ठापनीया। संस्कृतवाङ्मये स्थितं समृद्धं ज्ञानरत्नाकरं छात्राणामग्रे सम्यक् प्रस्तुतेत, येन तेषां जिज्ञासा जागरूकता च स्फुटं समुत्थीयते।" कार्यक्रमध्यक्षः डॉ. अनिलकुमारः ईश्वरः, राघवेन्द्र- संस्कृत- महाविद्यालयस्य प्रधानाचार्यः, अवदत्- "संस्कृतविद्यालयेषु प्राथमिकस्तरे एव संस्कृतशिक्षा आरभ्यताम्। बाल्ये एव संस्कृतप्रति अनुरागः उत्पद्यते चेत्, छात्रसंख्या स्वयमेव वर्धते, संस्कृतं च स्वगौरवमपि पुनः लभते।" कार्यक्रमस्य संचालनं च धन्यवादप्रदर्शनं च डॉ. वीणा शर्मा महाभगया सम्यक् सम्पन्नम्। अस्मिन् सन्दर्भे समीरकुमारः, पालीस्थित- संस्कृतोच्च- माध्यमिकविद्यालयस्य प्रधानाचार्यः, स्वैः अध्यापकैः छात्रैः च सह सप्रेममुपस्थितवान्। छात्रैः विविधानि सांस्कृतिककार्यक्रमानि समुचितरूपेण प्रस्तुतीतानि, येन सम्पूर्णकार्यक्रमस्य वातावरणं हर्षमयम् उल्लासपूर्णं च जातम्।

क्यार्द्वसंस्कृतमहाविद्यालयस्य आचार्यः डॉ.सन्तोषकुमारः 'राज्यस्तरीय-संस्कृत-गौरव-सम्मानः' इत्यनेन सम्मानितः

हिमसंस्कृतवार्ताः अर्की। हिमाचल-राजकीय-संस्कृत-शिक्षक-परिषदा रविवसरे 'राजकीय-वरिष्ठ-माध्यमिक-विद्यालयः बथालगः' इत्यत्र राज्यस्तरीय-संस्कृत-शिक्षक-सम्मान-कार्यक्रमस्य आयोजनं कृतम्। कार्यक्रमेऽस्मिन् अर्की विधानसभायाः विधायकः श्रीमान् संजय- अवस्थी महोदयः मुख्यातिथिरूपेणोपस्थितः। समारोहेऽस्मिन् हिमाचल-प्रदेशस्य २० संस्कृत-शिक्षकाः राज्यस्तरीयेण 'संस्कृत-गौरव-सम्मानः' इत्यनेन सम्मानिताः, त्रयश्च संस्कृतशिक्षकाः 'संस्कृत-सेवाःसम्मानः' इत्यनेन। ये संस्कृत-शिक्षकाः कोरोना-कालस्य विषमपरिस्थितौ सर्वकारस्य 'हर घर पाठशाला' इति योजनायाः माध्यमेन स्वकीय-ज्ञानोत्साह-समर्पण-भावैः प्रतिगृहं प्रतिच्छात्रं वा प्रति संस्कृतं प्रापितवन्तः, संस्कृतक्षेत्रे च उत्कृष्टं कार्यं कृतवन्तः, ते संस्कृतं प्रति समर्पितशिक्षकाः 'संस्कृत-गौरव-सम्मानः' इत्यनेन सम्मानिताः। एतेषु विंशतिशिक्षकेषु 'राजकीय-संस्कृत-महाविद्यालयः क्यार्द्व' इत्यस्य दर्शनाचार्यः डॉ.सन्तोषकुमारः अपि अन्यतमः। समग्रटियोगक्षेत्रस्य कृते समाचारोऽयं गौरवास्पदं वर्तते। डॉ.सन्तोषकुमारः नालागढस्य 'बैहली' इति ग्रामस्य मूलवास्तव्यो वर्तते। अष्टादशवर्षेभ्यः अयं अनेकशिक्षणसंस्थानेषु अध्यापनकार्यं कुर्वन्नस्ति। सनातन-धर्मादर्श-संस्कृत-महाविद्यालयः डोहगी, श्रीसुनयना-संस्कृत-महाविद्यालयः स्वारघाटः, उत्तराखण्डस्य गुरुकुलायुर्वेदमहाविद्यालयः हरिद्वारम्, ऋषिकुलायुर्वेदमहाविद्यालयः, हरिद्वारम्, गुरुकुलकाङ्गडीविश्वविद्यालयः हरिद्वारम्, पतञ्जल्यायुर्वेदमहाविद्यालयः हरिद्वारम्, पतञ्जलिविश्वविद्यालयः हरिद्वारम्, राजकीय-वरिष्ठ-माध्यमिक-विद्यालयः कुण्डल, राजकीय-वरिष्ठ-माध्यमिक-विद्यालयः बारियाँ इत्यादिषु अनेक- शिक्षणसंस्थानेषु अयं महोदयः शिक्षणकार्यं कृतवान्। अनेक-प्रकल्पानां माध्यमेन अयं महोदयः समाजं प्रति संस्कृतभाषां नेतुं प्रयासं कृतवान्। तस्मात् प्रेरणां प्राप्य अनेके जनाः संस्कृतानुरागिणोऽभवन्। डॉ.सन्तोषकुमारस्य कृते राज्यस्तरीयस्य संस्कृत-गौरव-सम्मानस्य समाचारः महाविद्यालयस्य कृते टियोगक्षेत्रस्य च कृते गौरवास्पदं वर्तते।

ग्रन्थलिप्यां दक्षतां प्राप्य "पाण्डुलिपिविज्ञानं प्रतिलेखनञ्च" इति राष्ट्रियकार्यशालायाः पञ्चदशदिवसः सम्पूर्णं हर्षेण सम्पन्नः

हिमसंस्कृतवार्ता डॉ.निशिकान्तपाण्डेयः नलबारी, ०७ जुलाई २०२५। केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयस्य सौजन्येन कुमारभास्करवर्मसंस्कृत-पुरातनाध्ययनविश्वविद्यालयेन आयोजिता "पाण्डुलिपिविज्ञानं प्रतिलेखनञ्च" इति एकविंशतिदिनात्मिका कार्यशाला अद्य पञ्चदशं दिवसं यथायोग्यं समाप्य, उत्तरोत्तरगत्वा अग्रसरमाणा दृश्यते। पञ्चदशमे दिने विशेषतया ग्रन्थलिपेः संयुक्ताक्षराणां लेखनम्, तद्विषये पाठनं च सम्पन्नम्। मुख्यशिक्षकत्वं वहन् डॉ. सायन्त माहातो-महोदयः प्रतिभागिभ्यः संयुक्ताक्षराणां लेखनपद्धतिं सूक्ष्मतया

प्रदर्श्य, तत्र सम्प्राप्तव्यवधानानां समाधानोपायांश्च विस्तरेण उपदिशत्। प्रतिदिनं प्रतिभागिनाम् उत्साहः, तेषां अभ्यासदक्षता च वर्धमानः दरीदृश्यते।

अभ्यासार्थं प्रदत्ताः प्रश्नाः तेषां ज्ञानं परिशीलयन्तः, तेषु सर्वे कुशलतया स्वाभिप्रायान् प्रकाशयामासुः। विदितं हि यत् भारतस्य विविधप्रदेशेषु ग्रन्थलिप्यां लिखिताः बहवः प्राचीनपाण्डुलिपयः दृश्यन्ते। अतः अस्याः लिपेः अध्ययनम्, तस्य पठनकौशलं च प्राचीनवाङ्मयस्य

उद्घाराय अत्यन्तम् आवश्यकं साधनं भवति। अन्त्यसत्रे लिपेः पठनपरीक्षापि सम्पन्ना, यत्र प्रतिभागिनः आत्मविश्वासेन, निपुणतया च भागं स्वीकृतवन्तः। समापनसमये विश्वविद्यालयस्य कुलपतिः आदरणीयः प्रो. प्रह्लाद रा. जोशी-महोदयः, तथा सर्वदर्शनविभागाध्यक्षः डॉ. रणजीत कुमार तिवारी-महोदयः च मुख्यशिक्षकं डॉ. सायन्त-महोदयम् सादरं सम्मानितवन्तौ। तदा प्रतिभागिभिः आत्मानुभवाः विनयभावेन साङ्गत्येन च प्रकटिताः। कार्यशालायाः सञ्चालनं सम्यग् व्यवस्थया एकनिष्ठया च डॉ. रणजीत कुमार तिवारी-महोदयेन निरूपितम्। तेन सम्पूर्णगौरवेन कार्यक्रमः प्राविण्यपूर्णतया सुसम्पादितः।

"लौकिकन्यायकोशः"

"आकाशमुष्टिहननन्यायः"

मुष्टिभिः आकाशस्य प्रहारं कुर्वन्ति चेत् व्यर्थं भवति खलु तथा निष्फलं प्रयत्नं सूचयितुम् अस्य न्यायस्य प्रयोगः भवति। यस्तन्तुननुपादाय तुरीमात्रपरिग्रहात्। पटं कर्तुं समीहते स हन्याद् व्योम मुष्टिभिः॥ (जैमिनीयप्रकरणं, सर्वदर्शनसंग्रहे)।

डा. वर्षा प्रकाश टोणगांवकर पुणे/ महाराष्ट्रम्